Tuin+Landschap

23 19 november 2021 tuinenlandschap.nl

Honderd jaar tuin- en landschapsarchitectuur ■ Tien tuinen tonen geschiedenis van het vak ■ Groene Gast

100 jaar in 10 tuinen

100 JAAR NEDERLANDSE VOOR-TUIN- EN LANDSCHAPSARCHITECTUUR VERENIGING

Huize Bijenschans is een heel kenmerkend voorbeeld van het samenspel tussen architect en tuinarchitect. Huis en tuin hebben een monumentale status.

Jaren '20:

Tuin Bijenschans slaat brug tussen villa en landschap

Huize De Bijenschans. Het verhaal van de tuin ligt opgesloten in de naam van de Hilversumse villa. Gelegen aan de rand van de Hoorneboegseheide, stonden hier vroeger bijenkorven met honing. Tuinarchitect Tersteeg paste als eerste in Nederland de principes van de Architectonische Stijl toe. Met karakteristieke elementen zoals keermuurtjes, trapjes en flagstonepaden is een overgang gecreëerd tussen woonhuis en landschap.

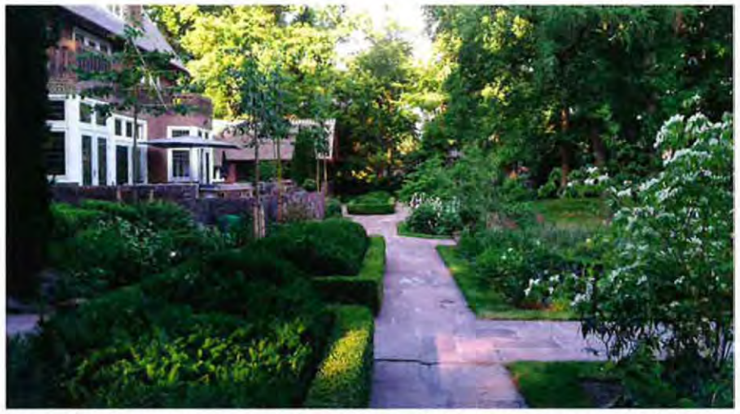
TEKST **Ralph Mens** FOTO'S **Martin Minkenberg**

Patricia Debie
www.debieenverkuijl.nl

Hoewel Debie in historische tuinen zoals het Loo adviseert om *Buxus* te vervangen vanwege *Cylindrocladium*, wilde de eigenaar de rozenperken met buxusranden behouden. Om de structuur te verstevigen zijn taxuswolken ingebracht.

Door eerdere aanpassingen waren er veel verschillende materialen in de tuin aangebracht. Om de eenheid terug te brengen, koos Debie voor flagstones op het terras. Zo benadrukken de paden in de tuin de symmetrie, terwijl de verschillende delen van de tuin een eigen sfeer behouden.

Patricia Debie van landschapsarchitectenbureau Debie & Verkuijl publiceerde in 2010 in het bulletin van Tuinhistorisch Genootschap Cascade een artikel over De Konijn, een andere tuin van Dirk Frederik Tersteeg (1876-1942). Ook ontving ze in die tijd een prijs voor tuinhistorisch onderzoek. Daarnaast had het landschapsarchitectenbureau al diverse grote projecten gedaan zoals de tuinen van Paleis het Loo en stond het bekend als specialist in historische tuinen. Toen de monumentencommissie in Hilversum bij de renovatie van Huize De Bijenschans in 2012 de aanbeveling gaf dat ook naar de tuin moest worden gekeken, kwamen de eigenaren daarom bij Debie & Verkuijl uit.

Debie: „De tuin kende veel uitval, met name op het eerste lage terras. Het sloot niet mooi aan op de gevel en de woning. In het toen 90-jarig bestaan van de tuin was de beplanting ook aangepast. Zo stond er veel *Buxus* in en schrale beplanting. Het zicht vanuit de tuin richting het huis was niet mooi."

Oorspronkelijk stonden huis en tuin in een natuurgebied en liep het gazon door in de heide. Ook was er destijds geen terreinbegrenzing. Debie heeft in Wageningen de originele tekeningen van Tersteeg bestudeerd. „Hieruit bleek dat de erfgrens niet scherp was aangegeven, de inbedding in het landschap was heel belangrijk in het ontwerp. Daarom hebben we deze verbinding opnieuw aangebracht."

Tersteeg was in Nederland een van de eerste vertegenwoordigers van de Architectonische Stijl. Zijn tuinen kenmerken zich door een sterke symmetrie en het gebruik van bouwkundige elementen die aansluiten bij de architectuur van het huis. „De huidige eigenaar wilde ook de terrassen met gemetselde keermuren restaureren. Om de belijning recht te doen, hebben we *plate-bandes* van gras langs de borders aangebracht om de scheiding te verzachten. Ook hebben we de zichtlijnen duidelijker gemaakt." Door eerdere aanpassingen waren er veel verschillende materialen in de tuin aangebracht. Om de eenheid terug te brengen, koos Debie voor flagstones op het terras. Zo benadrukken de paden in de tuin de symmetrie, terwijl de verschillende delen van de tuin een eigen sfeer behouden.

„Bij de renovatie stond het huis eigenlijk bloot in de tuin. Ook waren de overgangen te hard, dit hebben we aangepast door opnieuw de borders, passend bij het tijdsbeeld, weelderig in te planten met een rijke vaste plantencollectie. Ook heb- >

Harde elementen zoals gemetselde muurtjes en trappen zijn kenmerkend voor de tuinontwerpen van Tersteeg. Hij gebruikte ze om de relatie met de woning te benadrukken. Tersteeg zag de tuin als een verlengstuk van het huis, iets wat we tegenwoordig ook veel zien in tuinontwerpen.

De diverse terrassen zorgen voor een overgang van het woongedeelte naar de tuin en het landschap. Naast deze praktische functie hebben ze een symbolische functie: het huis en de bebouwde omgeving verheffen zich boven de tuin en de natuur. Dichtbij het huis is de stijl formeel, symmetrisch, wat verder weg wordt de stijl ronder en meer landschappelijk.

De beplanting verzacht de overgang tussen de harde elementen van het huis en de zachte omringende natuur. Voor de renovatie stond het huis 'bloot' in de tuin en waren de overgangen te hard.

Door gebruik van natuurlijke beplanting zoals kleurrijke vaste planten en siergrassen, wordt een brug geslagen tussen de tuin en het aangrenzende heideveld. Bijzonder is dat bij deze tuin de landschappelijke verbinding met het natuurgebied nog steeds beleefbaar is.

In het oorspronkelijke beplantingsplan werden vooral veel vetplanten, rotsplanten en kruidachtige planten gebruikt, de zogenaamde cottagestijl. De beplanting die Debie heeft toegepast is eigentijds. Zo gebruikt ze siergrassen in combinatie met alliums en kleurrijke vaste planten voor een langdurig verspreide bloeiperiode. Hiermee wordt een brug geslagen naar het aangrenzende heideveld. Ook heeft ze de heide weer in de tuin toegelaten.

ben we de pergola's teruggebracht."
Hoewel Debie in historische tuinen adviseert om *Buxus* te vervangen vanwege *Cylindrocladium*, wilde de eigenaar de rozenperken met buxusranden behouden. Om de structuur te verstevigen heeft Debie taxuswolken ingebracht.

In het begin van de vorige eeuw was er kritiek op tuinarchitecten. Terwijl alle kunsten moderniseerden, bleef de tuinarchitectuur hangen in de landschapsstijl. Tegelijk ontstond er in die periode een welvarende middenklasse waardoor de tuinen kleiner werden, waarin de landschapsstijl eigenlijk niet meer paste. Debie: „Tersteeg sloeg als eerste een brug tussen tuinontwerper en architect. Hij zag de tuin als verlengstuk van het huis. In zijn ontwerpen zie je ook het gebruik van 'kamers' in de tuin terug. Ook gebruikte hij elementen zoals metselstenen om de relatie met het huis te benadrukken."

Zijn inspiratie haalde Tersteeg uit Engeland waar hij tijdens studiereizen veel tuinelementen fotografeerde, die later terugkwamen in zijn eigen tuinen. Toch breekt Tersteeg niet helemaal met de landschapsstijl. Waar hij ruimte heeft, gebruikt hij ook ronde vormen die kenmerkend zijn voor de landschapsstijl. Dichterbij het huis is zijn stijl formeel, symmetrisch, verder weg wordt het meer landschappelijk en sluit de tuin aan op het omringende landschap.

Het is opvallend hoezeer de trends uit de jaren '20 van de vorige eeuw, aansluiten bij onze tijd. Debie: „Er was een maatschappelijke trend om, voor de gezondheid, meer naar buiten te gaan, ook voor de lagere klassen. Rijke ondernemers lieten grote villa's bouwen in een groene omgeving, maar anders dan de buitenplaatsen van weleer." Er was in de tijd van Tersteeg ook groeiende waardering voor de toepassing van planten, met name bloemen met veel kleuren. „Er werd meer geëxperimenteerd met plantencombinaties en composities. Ook dit kwam overgewaaid uit Engeland."

In het oorspronkelijke beplantingsplan werden vooral veel vetplanten, rotsplanten en kruidachtige planten gebruikt, de zogenaamde cottagestijl. De beplanting die Debie heeft toegepast is echter eigentijds. Zo gebruikt ze siergrassen in combinatie met alliums en kleurrijke vaste planten voor een langdurig verspreide bloeiperiode. Hiermee wordt een brug geslagen naar het aangrenzende heideveld. Ook heeft ze de heide weer verder in de tuin toegelaten. „Het was een strak biljartlaken. Het achterste deel van de tuin hebben we teruggegeven aan de heide. Gezien vanaf het hogergelegen terras, dat zich verheft boven het landschap, lijkt de tuin zo door te lopen in de natuur."

Het huis en de tuin hebben een gemeentelijke en provinciale monumentale status. Debie is verbaasd dat het geen Rijksmonument is. „Huize Bijenschans is een heel kenmerkend voorbeeld van het samenspel tussen architect en tuinarchitect. Ook bijzonder is dat de tuin verbinding maakt met het heidelandschap. Veel iconische tuinen uit deze periode zijn stedebouwkundig veranderd. Hier is de landschappelijke verbinding nog steeds beleefbaar. Ook is een hele kunstige vormtaal gekozen en een oplossing met schuine, geometrische lijnen. Het geheel schurkt tegen art nouveau aan." <

De selectiecommissie:

„De 'Architectonische' stijl is even geometrisch als landschappelijk. Monumentale gebouwen en buitenruimten delen dezelfde assen en zichtlijnen. Keermuren en pergola's domineren huis en tuin. Van oudsher contrasteerde de strakke architectuur met de zachte beplanting en het losjes georganiseerde heideveld, totdat de meest kwetsbare heidesoort het loodje legde en uit de landschapstuin verdween. Bijna een eeuw later kiezen Debie & Verkuil opnieuw voor het contrast cultuur-natuur, maar nu in een gewijzigde vorm. Binnen het zorgvuldig geconserveerde bouwkundige raamwerk verschijnen kleurrijke bloemen, wuivende grassen en heidevelden als metaforen voor vergankelijkheid. Het herontwerp laat zien dat de architectuur en het landschap telkens opnieuw en steeds iets anders dienst kunnen doen als inspiratiebron voor hedendaagse tuinarchitectuur. In elk tijdgewricht een ander accent."

